THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.

BATELL PRINTING TYPOGRAPHICAL UNION COUNCIL 25 TORONTO

ווי אזוי קען דאס פאלק העלפען?

"פראספעריטי איז אראונד די קארנער" (פראספעריטי איז נאהענט, מען דארף בלויז אויסשטרעקען די האנט עס צו צו גרייכען) אזוי רעדט מען איין דעם עולם פון אלע זייטען. פרעזידענט הואוועד, פון די פאראייניגטע שטאטען, האט אפילו געמאכט אן אפיעל צום אלגעמיינעם עולם אויפצוהערען צו האלטען ביי זיך געלט, נאר דעפאנירען עס אין די באנק־הייזער, עס זאל צירקולירען, דערמיט הייסט עס, וועט דאס פאלק העלפען ברייננגען וואס שנעלער די פראספעריטי אין לאנד.

דאס זענען אלץ מיטלען וועלכע מען הייסט דאס פאלק זאל אנווענדען צו העלפען ברענגען די "מאדאס" פראספעריטי. וועלכע מיטלען דער ריי־כער קלאס, די באנקירען און בעלי בתים זאלען אנווענדען, האבען מיר נאך דערוויל ניט געהערט, וואס דארפען זיי טאן צו העלפען ברענגען צוריק פראספעריטי?

ביז יעצט האט דער רייכער קלאס פראקטיצירט עקאנאמיע. נאך און נאך עקאנאמישע מיטלען זענען אנגענומען געווארען אונטער אויסרייד אז דיי צייט איז אן אויסערגעוועהנליכע, און אז צוליעב דעם פינאנציעלען קריזיס מוז א שטריינגערע עקאנאמיע איינגעפירט ווערען.

ביז יעצט וויל מען דאך ניט פארגעבען דעם סיטי קאנסיל דערפאר, וואס ער האט זיך אנטזאגט צו שניידען די שכירות פון די שטאדטישע אנ־געשטעלטע. פרעגט זיך די פראגע: אויב אזא שטריינגע עקאנאמיע מוז איינגעפירט ווערען, פון וואנען וועט דאס פאלק נעמען די אלע נויטיגע זאכען אום צו העלפען ברענגען פראספעריטי?

אויב דער רייכער קלאס, די וועלכע קאנטראלירען די אינדוסטריע און דעם ארבייטער מארק טוען קיין זאך ניט, איז דאך נוצלאז צו אפעלירען צום פאלק. און אז דער דאזיגער קלאס טוט קיין זאך ניט, נאר פארקערט, אונטערדריקט דעם ארבייטער אויף שריט און טרים. דער פאלגענדער פאקט גיט אן אמת'ע בילד:

אין סט. קעטרינס, אנטאריא, ווערט געבויט א נייע געביידע פאר א געוויסער ששיין סטאר. אום צו מאכען פלאץ פאר דער געפאנטער געביידע האט מען געדארפט ארונטערגעמען פיער אלטע געביידעס, וועלכע שטעהען אויפ'ן לאנד. פאר דעם האט די קאנטראקטינג פירמע באשעפטיגט 28 ארבייטער, וועלכע זענען געשטאנען און געארבייט.

פלוצלונג האט אויסגעבראכען א סטרייק, די "רעקערס", וועלכע האבען די אלטע געביידעס פאנאנדערגענומען, האבען זיך אנטזאגט ווייטער צו ארבייטען. אין אזא צייט פון ארבייטסלאזיגקייט, ווען ארבייטער אנטזאגען זיך צו ארבייטען, איז געווים דערביי פאראן א גוטע אורזאכע.

אן אונטערזוכונג האט באוויזען, אז די ארבייטער האבען געוואלט די ארבייט, ווייל מער ווי 20 סענט א שטונדע האט מען זיי ניט געצאלט.

צוואנציג סענט א שטונדע פאר ארבייטער, וועלכער אבסורד! דאס איז אין א צייט ווען "פראספעריטי איז אראונד די קארנער" און ווען מען פארלאנגט פון פאלק קרבנות.

מיט צאלען צוואנציג סענט א שטונדע פאר שווערע ארבייט ביי ארונטערנעמען הייזער קענען קיין פאמיליע־מענשען ניט נאר העלפען אימי־צען, נאר עס איז ניטא אויף קיין ברויט, און דאך פארלאנגען די בעלי בתים, אז דאס פאלק זאל העלפען און אפפערען.

וועלכע היפאקריטסטווא!

מען דארף ניט זיין צו איבערגעאיילט

די באארד אף קאנטראל האט לעצטענס באטראכט די פראגע אפצו־שאפען די הארבאר באארד און די ארבייט פון דער באארד זאל צוטיילט ווע־רען צווישען די שטאדטישע דעפארטמענטס, און אויף אזא אופן שפארען די ארבייט פון דער הארבאר באארד.

די הארבאר באארד אין טאראנטא האט גרויסע פארדינסטען, זי באַ־שטעהט פון דריי מיטגלידער, צוויי ווערען באשטימט פון טאראנטער סיטי קאנסיל און איינער ווערט באשטימט פון דער פעדעראלער רעגיערונג. זיי דינען דער שטאדט אונגעלטליך.

זיין איז באארד אין באשטימט געווארען האט די באארד געשאפען פאר טאראנטא דעם שעהנסטען בולווער ארום וואסער און דארף זיך ניט שעהמען מיט איר וואסער־פראנט געגען ווערלכער עס איז אנדער שטאדט אויפ'ן קאנטינענט.

דער אריינפאר אין טאראנטא פון דער מערב זייט איז דער שעהנ־סטער אויפ'ן קאנטינענט. הונדערטער ווערטפולע אקער לאנד זענען גע־וואונען געווארען פאר דער שטאדט און די שטאדט האט כמעט ארויסגענו־מען דאס גאנצע געלט. וואס זי האט אינוועסטעט אין דער דאזיגער גרויסער אונטערנעמונג.

דער טאראנטער פארט איז א זעהר שעהנער. גרויסע פראכט שיפען, וועלכע מיט א צעהנדליג יאר צוריק האבען ניט געקענט אריינקומען אין טאראנטער פארט, קומען יעצט אן. די נאוויגאציע איז באדייטענד פאר־גרעסערט געווארען.

דער אמוזמענט פארק, וועלכער איז אויפגעשטעלט געווארען אין "סאני־סייד" איז אויך די ארבייט פון דער הארבאר באארד און דאס ווערט דירעקטירט פון דער באארד.

אפצושאפען יעצט אין גאנצען די דאזיגע באארד, וואלט געמיינט, אז נייע מענשען זאלען איבערנעמען די דירעקציע פון דער ארבייט, אזועלכע וועלכע זענען מיט דעם אין גאנצען ניט באקאנט און מעגליך שטעלען אין געפאר די גאנצע אונטערנעמונג.

עס איז שווער צו זעהן וואס די שאדט קען געווינען פון דעם, וואס אנדערע שטאדטישע עקזיסטירענדע דעפארטמענטס וועלען איבערנעמען די ארבייט. ווייל אום ריכטיג צו דירעקטירען און זעהן אז דער פארק מיט'ן וואסער פראנט זאלען פארבלייבען אן אמעט פאר דער שטאדט, דארף מען האבען ספעציעלע מענשען. וועלכע זאלען זיך מיט דעם פארנעמען און קיין שטאדטישער דעפארטמענט האט דאך ניט אזועלכע מענשען.

ווען מיר זאגען אז די שטאדטישע דעפארטמענטס האבען ניט אזעל־כע מענשען, מיינען מיר, אז די מענשען וועלכע מען וועט איבערגעבען די ארבייט, זענען דאך מיט עפעס געווען פריער פארנומען. געווים זענען זיי דאך ביז יעצט ניט אומגעגאנגען ליידיג. און אויב זיי האבען טאקע גארניט געטאן, פארוואס זשע האט מען זיי געהאלטען?

מיר מוזען אנגעמען אז מען רעכענט די ארבייט פון דער הארבאר באארד זאל צוואורפען ווערען צווישען די פארשיידענע שטאדטישע דע־פארטמענטס אום עס זאל ניט פאלען שווער און דערמיט פארשפארען דעם יעצטיגען הארבארד באארד סטעף.

איידער דאס ווערט געטאן דארף מען זיך גוט באטראכטען. מען דארף ניט האנדלען צו איבעראיילט. ווייל עס קען זעהר זיין, אז די שטאדט זאל פאר אזא איינשפארונג טייער באצאלען.

מארגאַרעט

(טעגליכע שטעסיו)
פון יצחקי

דער נאמען מארגארעט סאנגער איז אייך גוט באקאנט? אויב ניט איז א גרויסע עולה, ווארום מארגארעט איז די אנפירערין פון א באוועגונג צו שניידען פאר ארבייטער די . . .

ש־ש־אט, שרעקט זיך ניט! עס האנ־דעלט זיך דא ניט ווענען שניידען ד ווייבזשעס פון די ארבייטער, נאר די צאל פון זייערע קינדער...

שוין יארען לאנג, אז די דאזיגע באַ־רימטע "וועלפעיר וואיקער" מארגארעט סאנגער ארבייט מעשים צו אויפקלעהרע צווישען די ארימע מאסען די נויטווענדיג קייט פון געבורט־קאנטראל. און אט איז זי ווידער ארויסגעקומען מיט א פלאן צו שאפען "אן אינטערנאציאנאלע ליגע פאר נידעריגע געבורט־ראטען".

דעם דאזיגען פארשלאג האט זי גע־מאכט אין ניו־יארק אדרעסירענדיג די "ניו היסטארי סאסייטי".

מען קען ניט זאגען, אז מארגארעט סאנגער'ס פארשלאג האט אויפגעטרייי־פעלט אמעריקע. איך פארזיכער אייך, אז דאס קינדעפען פון לינדבערג'ס ביביי האט מערער אויפגעראפט די גליייכגילטי־גע אמעריקאנער באפעלקערונג.... אבער אז אינטערעסאנטער, פארשלאג איז עס דאך, יא, וועגען וועלכען עס לוינט זיך צו פארטראכטען.

אן אלוועלטליכע ארגאניזאציע וועל־כע זאל זיך שטעלען אלס איהר אויפגאבע צו פארשפרייטען דעם געדאנק וועגען ווייניגער געבורטען, איז דער תמצית פון מארגארעט סאנגער'ס פארשלאג. זי זאגט אז דאס איז אויך דער בעסטער מיטעל געגען מלחמות און קראנקהייטען און נאך א סך גוטע זאכען זאגט זי.

און אין דער צייט ווען מארגארעט זוכט צו פארקלענערען די מענשהייט, קומט טערקיי און לייגט ארויף א ספעציע־לען שטייער אויף אלטע בחורים וועלכע זוכען צו ארויסדרעהען זיך פון א וויב מיט קינדער. און די שווייץ קומט צוגעהן און דערצעהלט אונז, אז זי פארמאגט א הויכען רעקארד פון אונפארהייראטע מע־נער, און מוסאליני לייגט איין וועלטען אז עס זאל זיך מעהרען אן פרוכטפערען ביי איהם אין לאנד מיט פראנקרייך ניט אויך אוועק ווערטפולע פרייזען צו יעדען פאר פאלק וואס דערשלאגט זיך צו דער גרעסערער צאהל קינדער.

הכלל, ווי מיר זעהען, האט זיך דא פארנומען א וועלט געגען דער ארימער מארגארעט סאנגער און גאט ווייסט, אויב פון איהרע פלענער וועלען עפעס ארויסקו־מען.

* * *

נעבורט קאנטראל איז דער היינטיגער וועלט קען ניט זיין קיין דערפאלג — ער־שטענס דערפאר, ווייל די גרעסטע מער־הייט פון "גאט'ס פאסטוכער" זענען גע־גען דעם. און צווייטענס, ווייל — דאס וואלט אפשר געמאכט א סוף צו מלחמות, אזוי ווי מארגארעט האט זיך אויסגע־דריקט.

מיין פערזענליכע מיינונג איז, אז די איצטיגע מלחמה אויפ'ן אריינע איז א רעזולטאט פון דער איבער־פארדוקציע אויף קינדער אין יענע לענדער. יאפאן ווערט דערשטיקט פון איהר צו־גרויסער באפעלקערונג און דאס זעלבע אויך כינע.

דאריבער די איצטיגע מלחמה דארט.

און ווייל גרויסע באפעלקערונגען געהען האנט־אין־האנט מיט מלחמות, דא־ריבער וועלען די קאפיטאליסטישע לענ־דער אין דער וועלט אנווענדען אלע מיט־לען ניט צו דערלאזען אז געבורט־קאנ־טראל זאל אריינגעהן אין קראפט.

דאס וועט זיי שעדיגען צו זייערע רויבערישע אפעטיטען.

* * *

טערקיי האט איצט ארויפגעלייגט א גאנץ הויכען שטייער אויף בעטשלארס, ווי אויך אויף אלמו'ס און אלמנות וועל־כע האבען ניט חתונה.

דאס איז איינער פון די באליעבטע מיטלען, מיט וועלכע מען באקעמפט, אין די מערסטע לענדער, דעם געדאנק פון געבורט־קאנטראל. און מארגארעט סאנ־גער איז צו שוואך צו קענען קעמפען גע־גען די דאזיגע מאכט־האבער און גייסט־ליכע פירער.

יעדער איינער ווייסט ווי שווער עס פאלט אויף אן ארבייטער־פאמיליע צו דערציהען א סך קינדער. אבער די מאכט וויל זיך ניט רעכענען מיט דעם, ווארום זי מוז האבען פלייש פאר קאנאנען און פאר באמבעס ווען ס'וועט זיך איר פאר בענקען נאך א מלחמה'לע.

ארימע מארגארעט! זי קעמפט, נעבאר, מיט א ריזיגען שאטען...

* * *

מיין טיעפסטע סימפאטיע מיט איר, הגם איך פיהל אז איהר קאמף איז ניט קיין פרוכטלאזער. סוף־כל־סוף וועלען דאך די אומשטענדען אליין אויסלערנען דעם מענשען דאס וואס מארגארעט קען ניט, מיט איהר פראקטישען בליק, באווייזען אינ'ם איצטיגען מאמענט.

דאס לעבען אליין איז דאך דער בעסטער לעהרער, זאגט מען!

מאראנטא פריטאג דער 4־טער מערץ

כאראקטעריסטישע אידישע עפיזאדען פון וויעל

— פון —
מ. א. טענענבלאט

אנטיסעמיטיזם אלס פאל־טישער טעאטער

אין עסטרייכישען פארלאמענט שטעהט מען אפט פאר פיעלע רעטעניסען. דאס פארלאמענט איז דאך ניט מעהר ווי א זאך־הכל פון די פאליטישע פארטייען אין אנד, און די עסטרייכישע פארטייען מיט ייערע קליינליכע אינטערעסען און ריי־ניגישען לענען ארויף זייער חותם אויף'ן אנצען פארלאמענטארישען לעבען. מעהר און אלעמען באטרעפט עס די אידישע פראגען. דאס איז דאס גרעסטע רעטע־ניש. ביי א יעדער פאסיגער און אומר־אסיגער געלעגענהייט שלעפט מען אריין עס איך אין מחלוקת און מען מאכט ערפון אן אנטיסעמיטיש מצוה־טעגצעל. ווען די פארטייען רייסען זיך ארום אי־נער אויסרער פאליטיק, איבער עקאנא־מישע און סאציאלע פראגען און די אימ־ערניע ווערט אלעמען נודנע, ציהט מען ארויס דעם איד אין ריידיל און ס'ווערט נכף לעבעדיג און פרעהליך. אין פאר־לאמענט האט מען איבער וואסזיך לוס־טיג צו מאכען און פאר'ן נאס ווערט עס אן אינטערעסאנטע דיסקוסיע. די קיק־שורעלע מדרגה פון פארלאמענט שפילט־ים קיין ראליע, וואס טיפער דער ניוואָ־אלץ אינטערעסאנטער פאר דער מאסע. די אלטע רוימער האבען גוט געוואוסט ווי צו שאפען א גוטע אין לוסטיגע מאסען־צוזאמענג. „מיט ברוט און צירקוס־מוב־צען" ווערען געוויסע פעלקער נאך היינט זעהר לייכט באהערשט. דאס געשפעט איבער אידען האבען די רוימער שוין גע־האט אריינגעפלאכטען אין זייערע צירק־פראגראמען. די רוימער האבען געגעבען אויך ברויט דעם פאלק, היינט געבען רע־גירונגען און פארלאמענטען זייערע פעל־קער בסדר וועניגער ברויט און בסדר מעהר צירקוס. און וואס וועניגער ברויט אליינמעהר אנטיסעמיטישע נומערען לע־גען זיי אריין אין צירק־פראגראם.

דאס פאליטישע לעבען אין עסטרייך איז דער העכסטער פאליטישער טעאטער. די פיהרער פון די פאליטישע פארטייען זענען די סטארס אויפ'ן גלאטען אנטי־סעמיטישען פארקעט פון פארלאמענט, און די אידען שפיעלען די קאמיקער אין שאפען זייער אייגענע טראגעדיע. אפילו ביי פארלאמענט־דעבאטען איבער פיעט־רישקע טראגען די פאליטישע פארטייען אויס זייער קאמף אויף אידישע תליי־צעס. ביידע גרופירונגען וואַרפען זיך תמיד פאר צו שוואכע אנטיסעמיטען, אדער די סאציאליסטען רופען די רעגי־רונגס־פארטייען „ראטשילד־קריסטען" (דאס הייסט באשיצער פון אידישען קאַ־פיקאל), בשעת די רעגירונגס־פארטייען ווארפען די סאציאל־דעמאקראטישע פיה־רער אין פנים אריין דאס שמוציגע שימה־ווארט „זוי־איד", „אידישע חוצפה", „אידישער „מאזר־יונג" וכדומה פון אונל־כע שעהנע ווערטער. ס'ווערט דערביי א גערודער, א זיערעל־קאנצערט, צומאל אויך א שטיקעל געשלעג, און דאס הייסט א לעבעדיגער טאג אין פארלאמענט מיט א פעטען ביסען פאר'ן עולם־גולם.

קאנקורענץ אויף אנטיסעמי־טיזם

דאס אינטערעסאנטעסטע פון אלע־מען איז אבער די קאנקורענץ אין אנטי־סעמיטיזם צווישען די סאציאליסטישע און אנטי־סאציאליסטישע פארטייען. די סאציאל־דעמאקראטען האבען א געוויסען אינטאציע־אינטערעס צווישען קריסטלי־כען ארבייטער־שטאנד צו באוויזען כסדר, אז דער אנטיסעמיטיזם פון דער קריסט־ליך־סאציאלער פארטיי איז בלויז אנ־טיסעמיטיזם וועגעדט זיך בלויז געגען שטארקע אידען וועגען פון די קריסטליך־סאציאלע ניט געשטעפעט. נאך מעהר, זיי מאכען צוזאמען געשעפטען און באַ־שיצען אויף שריט און טריט די אידישע בורזשואזיע. דאס מערקווירדיגע איז דער־ביי, וואס די אידיש־נעבאריגע געסאציאל־דעמאקראטישע פיהרער טראגען אויף זייער רוקען אט דעם קאמף געגען דעם שוואכען אין אפגעגאנגען אנטיסעמיטיזם פון די קריסטליך־סאציאלע אדער די רגרוויסדייטשען. דוקא די אידיש־נעבויר־רעגע פיהרער שרייען בסדר „האטשילד־קריסטען" און פארשפרייטען אונטער דעם נאמען מיליאנען בראשורען צווישען פאלק. דוקא זיי שטעלען זיך בסדר אנ־קענען די אנטיסעמיטען אין פארלאמענט און שריען: אנטיסעמיטיזם איז ביי אייך בלויז א פאליטישער מסחר, אבער ניט קיין ערנסטער פארטיי־פראגראם.

האבען מיר טאקע א טעג געהאט א טראגי־קאמישע סצענע אין פארלאמענט: די נייע רעגירונג פון דר. בורעש האט זיך פארגעשטעלט דעם פארלאמענט און עס זענען געווען היציגע דעבאטען. האט דער סאציאל־דעמאקראטישער געראלד־דעדנער פרעזידירענט), א קאנפעסיאנאלאזער איד, גענומען צום ראפארט דעם קריסטליך־סאציאלען ווייענער פיהרער קונשאק, וועל־כען זיין אנטיסעמיטישער העצערייי אנ־קענען די אידען אין דער קרעדיט־אנ־שטאלט. אזוי ווי באראן ראטשילד אין מוחל די גאנצע באנק דעם עסטרייכישען שטאט, ניט וועלענדיג טראגען דעם גע־וואלדיגען היזק פון עסטרייכ'ס שלעכטער עקאנאמישער און אויסענדיגער פאליטיק, ווילען אציגד די קריסטליך־סאציאלע ארויסיואדרפען פון דער פארקלענערטער באנק בעיקר דעם אידישען פערסאנאל. אמאל זאגט מען דעם מארקסיסטישען אנגעשטעלטען און מען מיינט דעם איד, און אמאל פארקעהרט. די קריסטליך־סאציאלע צוזאמען מיט די אנדערע אנ־טיסעמיטישע פארטייען טוען אלצדיינג, אז פארבלייבען אין דער באנק זאלען בלויז קריסטליכע אנגעשטעלטע פון די „גלעלע געווערקשאפטען". וואלט עס געווים געווען זעהר לייכטיג, ווען די סאַ־ציאל־דעמאקראטישע פארלאמענטאריער רעכענען זיך אפ מיט אזא סארט אנטי־סעמיטיזם דוקא ביים דעבאטירען דעם עקסאזעוע פון דער נייער רעגירונג. איז אבער דר. דאנעבערג ווידער אריינגעקראָ־כען אין זיין אידישען מינדערהווערטיג־קייטס פעעקס. ער האט פריש אויף־נעצעזיינען דעם אומערנסטען אנטיסעמי־טיזם פון דער קריסטליך־סאציאלע אידען אין דער קרעדיט־אנ־שטאלט. אזוי ווי באראן ראטשילד אין מוחל די גאנצע באנק דעם עסטרייכישען שטאט, ניט וועלענדיג טראגען דעם גע־וואלדיגען היזק פון עסטרייכ'ס שלעכטער עקאנאמישער און אויסענדיגער פאליטיק, ווילען אציגד די קריסטליך־סאציאלע ארויסיואדרפען פון דער פארקלענערטער באנק בעיקר דעם אידישען פערסאנאל. אמאל זאגט מען דעם מארקסיסטישען אנגעשטעלטען און מען מיינט דעם איד, און אמאל פארקעהרט. די קריסטליך־סאציאלע צוזאמען מיט די אנדערע אנ־טיסעמיטישע פארטייען טוען אלצדיינג, אז פארבלייבען אין דער באנק זאלען בלויז קריסטליכע אנגעשטעלטע פון די „גלעלע געווערקשאפטען". וואלט עס געווים געווען זעהר לייכטיג, ווען די סאַ־ציאל־דעמאקראטישע פארלאמענטאריער רעכענען זיך אפ מיט אזא סארט אנטי־סעמיטיזם דוקא ביים דעבאטירען דעם עקסאזעוע פון דער נייער רעגירונג. איז אבער דר. דאנעבערג ווידער אריינגעקראָ־כען אין זיין אידישען מינדערהווערטיג־קייטס פעעקס. ער האט פריש אויף־נעצעזיינען דעם אומערנסטען אנטיסעמי־טיזם פון דער קריסטליך־סאציאלע אידען ווערען פון די קריסטליך־סאציאלע ניט געשטעפעט. נאך מעהר, זיי מאכען צוזאמען געשעפטען און באַ־שיצען אויף שריט און טריט די אידישע בורזשואזיע. דאס מערקווירדיגע איז דער־ביי, וואס די אידיש־נעבאריגע געסאציאל־דעמאקראטישע פיהרער טראגען אויף זייער רוקען אט דעם קאמף געגען דעם שוואכען אין אפגעגאנגען אנטיסעמיטיזם פון די קריסטליך־סאציאלע אדער די רגרוויסדייטשען. דוקא די אידיש־נעבויר־רעגע פיהרער שרייען בסדר „האטשילד־קריסטען" און פארשפרייטען אונטער דעם נאמען מיליאנען בראשורען צווישען פאלק. דוקא זיי שטעלען זיך בסדר אנ־קענען די אנטיסעמיטען אין פארלאמענט און שריען: אנטיסעמיטיזם איז ביי אייך בלויז א פאליטישער מסחר, אבער ניט קיין ערנסטער פארטיי־פראגראם.

האבען מיר טאקע א טעג געהאט א טראגי־קאמישע סצענע אין פארלאמענט: די נייע רעגירונג פון דר. בורעש האט זיך פארגעשטעלט דעם פארלאמענט און עס זענען געווען היציגע דעבאטען. האט דער סאציאל־דעמאקראטישער געראלד־דעדנער פון אידישע אנטיסעמיטען אין אידישע אנטיסעמיטישע פון פריהערדיגע.

אידישע אנטיסעמיטען און אנטיסעמיטישע אידען

אנקענען די גוי'אישע אנטיסעמיטען אין אידישע אנטיסעמיטען פון פריהערדי־גען קאפיטעל האבען מיר אצינד זוכה גע־ווען אין וויען צו א נייעם, גאר אריגי־נעלען סארט פון אנטיסעמיטישע אידען. „ווי ס'קריסטעלט זיך — אזוי אידעלט זיך", זאגט אן אלט ווערטיל. די „וועסט־אידען" האבען קיינמאל ניט איבעריג־ליעב געהאט די אסט־אידען. דערביי עס־מען אפצעהלען אויף די פינגער די עס־ליכע אידישע משפחות פון וויען, וואס שטאמען ווירקליך פון וועסטען (מערב), על פי רוב שטאמט דער גרעסטער מערב'ד־דיגער יחוס פון דער סלאוואקישער און פון דער מעהריש־סלאוואקישער גרעניץ. אבער אויך זיי האבען זיך שוין לאנג פארמישט דאס בלאהע ארים־טאקראטישע בלוט מיט פוילישע און רוסישע איידעמס, און זיי זענען גליכליך, ווען זייערע טעבטער טרע־פען א חתן פון געוועהנליכען רויטען בלוט. אבער אין געוועלשאפט און אפילו אין געשעפט ווערט דאס ווארט אסט־אי־נאך אדורכגעשעפטשעט צווישען די צייה־אלס בזיון: אבער שטי, אז דער איידעם אדער די אייניקלאך זאלען עס ניט הע־רען.

פלוצים האבען זיך אנגעהויבען באַ־ווייזען אין די צייטונגען געשעפטליכע אנאנסען: אידישע סוחרים און פאבריי־קאנטען זוכען שותפים געשעפטס־פיהרער אין אפילו אנגעשטעלטע. ער דער פראַ־טיקע פלעגען זיי תמיד אויפגעהמען ליע־בער קריסטליכען ווי אידישען פערסאנאל. אצינד דורכ'ן אידישען געשריי איבער דן וואקסענדיגען אידישען עלענד, הויבט מען אן אריינלאזען אויך א איד אין א אידישער אונטערנעהמונג. געפינט מען שוין אן אנאנס אין די טאגייטונגען: עס ווערט געזוכט א לערער אדער א באַ־אמטער פון איזראעליטישער קאנפעסיאָ־שע איז א געוואלדיגער פראגערעס. אבער אייגנעקלאמערט שטעהט „ניט קיין אסט־איד". דאס לייענען איהר בפירוש אין אנאנסען־טייל פון די דייטשע גרויסע בלעטער אין וויען. א פוילישער אדער רוסישער איד איז טמא פאר אזעלכע אנ־טיסעמיטישע אידען. ער וויל איבער־הויפט ניט קיין איד, נאר א דייטש פון איזראעליטישען קאנפעסיאָ. און דאס אנאנסירט מען אין די גוי'אישע צייטונ־גען, און מען וואונדערט זיך דאן, וואס היטלער און זיינסגלייכען וויללען פטור ווערען פון די אסט־אידען און פון די וועסט אידען צוזאמען. עפעס א חילוק מוז דאך זיין צווישען אראלף היטלער און צווישען די אנטיסעמיטישע אידען....

(„איטא").

חומש - פאלקלאר

פרש ויקהל

ויקהל־פקודי.

אן אלטען באלאבאן, אן עם הארץ, וואס האט זיך אבער געהאלטען פאר א קענער אין די קליינע אותיות, האט מען אמאל געפרעגט: וואס איז דער טייטש פונ'ם ווארט "ויקהל"?

דער באלאבאן האט אויפגעמישט דאס חומש און האט דארטען דערזעהן, אז דער תרגום אויף ויקהל מאכט: — "ואכניש".

ער האט דערפאר גאנץ דריסט גע־ענטפערט, אז דער טייטש פון ויקהל איז "א קניש".

הערענדיג דעם טייערען טייטש פון דעם עם־הארץ, האט דער עולם איהם ווידער געפרעגט:

— און וואס איז דער טייטש פון "פקודי"?

דער עם הארץ האט שוין מעהר ניט אריינגעקוקט אין חומש, נאר גלייך גע־ענטפערט, דאס אויב ויקהל איז א קניש, איז אודאי פקודי א וואַרענ'ק...

* * *

ויקהל־פקודי.

פאר וואס געהען עפעס ויקהל פקודי שטענדיג צוזאמען?

— ווייל אין א גליטש טאר איינער ניט געהן אליין!

* * *

ויקהל־פקודי.

"ויקהל — מאך א שחכל,

פקודי — מאך א סעורה".

דער זין פון דער אלטער רעדענס־ארט, וואס ווערט בענוצט אממייסטען דורך קינדער, איז נאך ניט דערקלעהרט געווארען דורך די פאלקלאר־פארשער. עס גלויבט זיך עפעס ניט, אז די רערענסארט זאל זיין ניט מעהר ווי א קינדער גראם: ויקהל — שחכל, פקודי — סעורה.

ה' יהודה עלזעט אין זיין "דאוונען" מיינט, אז דער זין פון דער רעדענסארט זאל זיין דאס, וואס אן אן עיבור יאהר הערען אויף די קינדער צו לערנען אין חדר ביי נאכט, אין דער וואך פון פרשת פקודי, צוליעב דער דאזיגער "גאולה", מאכען די קינדערלאך דעמאלט א סעודה. מיר איז אבער כלל ניט בעקאנט, אז בעת די אויפהערען צו לערנען ביי נאכט, זאלען נאר קינדער איבערהויפט מאכען א סעודה?

עס שיינט מיר, אז דער זין פון דער דאזיגער רעדענס־ארט איז אט דאס: כידוע פאלט אויך פורים כמעט שטענדיג אין א נישט עיבור יאהר אין פרשת "כי תשא". אידען אין פורים לאזען זיך וואויל געהן, מאכען א גאר פיינע סעודה און שיכור'ען טאקי דעמאלט אויך אביסעל. פון די דאזיגע גוטע זאכען, פון סעודה־קוכען און פון בראנפען בלייבען איבער געווערהנליך שיריים אויך אויף די נעבעגר־דיגע וואך, פרשת ויקהל־פקודי, דערפאר זאגט די רעדענסארט: ויקהל — מאך א שחכל, פקודי — מאך א סעודה.

* * *

שבת שבתון לה'.

א מזרח איד געהט אום שבת אין בערלין אויף דער גרענאדירענשטראסע און זעהט ווי א צווייטער איד וויל קויפען ביי א אידישע קרעמערקע א חלה.

דער קויפער באטראכט די חלה און זאגט:

— דאס איז ניט קיין פריש געבאַ־קענע חלה!

די אידינע צובייזערט זיך און זי שווערט:

— ווי עס איז היינט שבת קודש פון נאכט, אזוי איז די חלה היינט געבאקען...

* * *

ויצאו כל עדת בני ישראל,

וביאו כל איש אשר נשאו לבו...

דער סדר עולם איז דאס ווען א רב געהט האלטען אין שוהל א דרשה וועגען גרינדען עפעס א דבר טוב, קומט זיך צור־נויף דער גאנצען עולם אידען אויסהערען די אניטאציע דרשה. ווען עס האלט אבער ביי עפענען די בייטעלעך און צאהלען די ממתקים, קומט געבען נאר א צעהנט־חלק פון פריהערדיגען עולם.

אט דאס דערצעהלט אונז אויך די תורה:

ווען משה איז געגאנגען רעדען צו די אידען וועגען דער נויטיגער תרומה, שטעהט: ויקהל משה את כל עדת בני ישראל — אלע אידען זענען גע־קומען אויסהערען משה רבינו'ס דרשה, ווען עס האט אבער געהאלטען שוין ביים נעבען שטעהט:

ויצאו כל עדת בני ישראל,

וביאו כל איש אשר נשאו לבו...

דער עולם האט זיך שטיל ארויסגע־שאוט פון זאל און געקומען געבען זענען נאר געצעהלטע נדיבים, ברייטהארציגע מענשען.

* * *

ווי העמודים וחשוקיהם כסף וצפוי ראשיהם.

א מתנגד האט אמאל אויסגעטייטשט בדרך חלצה דעם פסוק אויף די רביים:

—ווי העמודים — די רבי'לעך שטעהען זיך אזוי ווי די ווין, ווי די האַ־קעם (אין אידישען האט דאס ווארט נעגן קאפיטעל האבען מיר אצינד זוכה גע־ווען אין וויען צו א נייעם, גאר אריגי־נעלען סארט פון אנטיסעמיטישע אידען. „ווי ס'קריסטעלט זיך — אזוי אידעלט זיך", זאגט אן אלט ווערטיל. די „וועסט־אידען" האבען קיינמאל ניט איבעריג־ליעב געהאט די אסט־אידען. דערביי עס־מען אפצעהלען אויף די פינגער די עס־ליכע אידישע משפחות פון וויען, וואס שטאמען ווירקליך פון וועסטען (מערב), על פי רוב שטאמט דער גרעסטער מערב'ד־דיגער יחוס פון דער סלאוואקיי און פון דער מעהריש־סלאוואקישער גרעניץ. אבער אויך זיי האבען זיך שוין לאנג פארמישט דאס בלאהע ארים־טאקראטישע בלוט מיט פוילישע און רוסישע איידעמס, און זיי זענען גליכליך, ווען זייערע טעבטער טרע־פען א חתן פון געוועהנליכען רויטען בלוט. אבער אין געוועלשאפט און אפילו אין געשעפט ווערט דאס ווארט אסט־אי־נאך אדורכגעשעפטשעט צווישען די צייה־אלס בזיון: אבער שטי, אז דער איידעם אדער די אייניקלאך זאלען עס ניט הע־רען.

פלוצים האבען זיך אנגעהויבען באַ־ווייזען אין די צייטונגען געשעפטליכע אנאנסען: אידישע סוחרים און פאבריי־קאנטען זוכען שותפים געשעפטס־פיהרער אין אפילו אנגעשטעלטע. ער דער פראַ־טיקע פלעגען זיי תמיד אויפגעהמען ליע־בער קריסטליכען ווי אידישען פערסאנאל. אצינד דורכ'ן אידישען געשריי איבער דן וואקסענדיגען אידישען עלענד, הויבט מען אן אריינלאזען אויך א איד אין א אידישער אונטערנעהמונג. געפינט מען שוין אן אנאנס אין די טאגייטונגען: עס ווערט געזוכט א לערער אדער א באַ־אמטער פון איזראעליטישער קאנפעסיאָ. דאס הייסט, אז די אידי־שע סאציאל־דעמאקראטישע פיהרער אריינגעקראָ־כען אין אויפגעהמען זענען ריכטי־גערע אנטיסעמיטען ווי מיר. טאָ לאדען מיר אייך איין, מאכען מיר דעם אנטי־סעמיטיזם צוזאמען, ווען ער זיין גרינד־ליכער און דערגריכען ניכער צו צייטל. אין פארלאמענט און געוועהרען אן אלגע־מיינער געלעכטער. דער וויל איבער־הויפט ניט קיין איד, נאר א דייטש פון איזראעליטישען קאנפעסיאָ. און דאס אנאנסירט מען אין די גוי'אישע צייטונ־גען, און מען וואונדערט זיך דאן, וואס היטלער און זיינסגלייכען וויללען פטור ווערען פון די אסט־אידען און פון די וועסט אידען צוזאמען. עפעס א חילוק מוז דאך זיין צווישען אראלף היטלער און צווישען די אנטיסעמיטישע אידען.

(„איטא").

THE DOMINION BANK
געגרינדעט 1871.
50 ברענטשעס אין טאראנטא דיסטריקט
מיר לאדען אייך איין צו באנוצען אונזער בענקינג סערוויס,
אין וועלכען ברענטש עס איז אייך באקוועמער.
געלט געשיקט קיין אייראָפּע לויט בילינסטע
רעיטס, אויסגעצאלט אין אמעריקאנער דאלא־
רען, אדער ווי איהר ווילט.
אינטערעסט געצאלט אויף אלע דעפאזיטס אין אלע
ברענטשעס.
די דאמיניאן בענק הויפט אפיס, טאראנטא

שטיצט דאס ארביי־טענדע ארץ ישראל

קומענדען זונטאג פריה קומט פאר די הויז צו הויז זאמלונג פאר דעם גע־ווערקשאפטען קאמפיין אין טאראנטא.

פאר די לעצטע 8 יאהר ווי דער געווערקשאפטען קאמפיין אין טאראנטא פיהרט אן אקציע פאר די אידישע ארבייר־טער אין ארץ ישראל, און די טאראנטא פאלקס מאסען האבען אלעמאל ברייט־הארציג געשטיצט די הויז צו הויז צו זאמ־לונגען.

אלע טאראנטער אידען